

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2018. gada 14. novembrī
(OR. en)

14328/18

CLIMA 223
ENV 770
ENER 384
IND 350
COMPET 783
MI 849
ECOFIN 1056
TRANS 550
AGRI 557

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Direktors <i>Jordi AYET PUIGARNAU</i> kungs, Eiropas Komisijas ģenerālsekretāra vārdā
Saņemšanas datums:	2018. gada 12. novembris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretārs <i>Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN</i> kungs
K-jas dok. Nr.:	COM(2018) 738 final
Temats:	KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI par to, kā tiek īstenota ES stratēģija par pielāgošanos klimata pārmaiņām

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2018) 738 *final*.

Pielikumā: COM(2018) 738 *final*

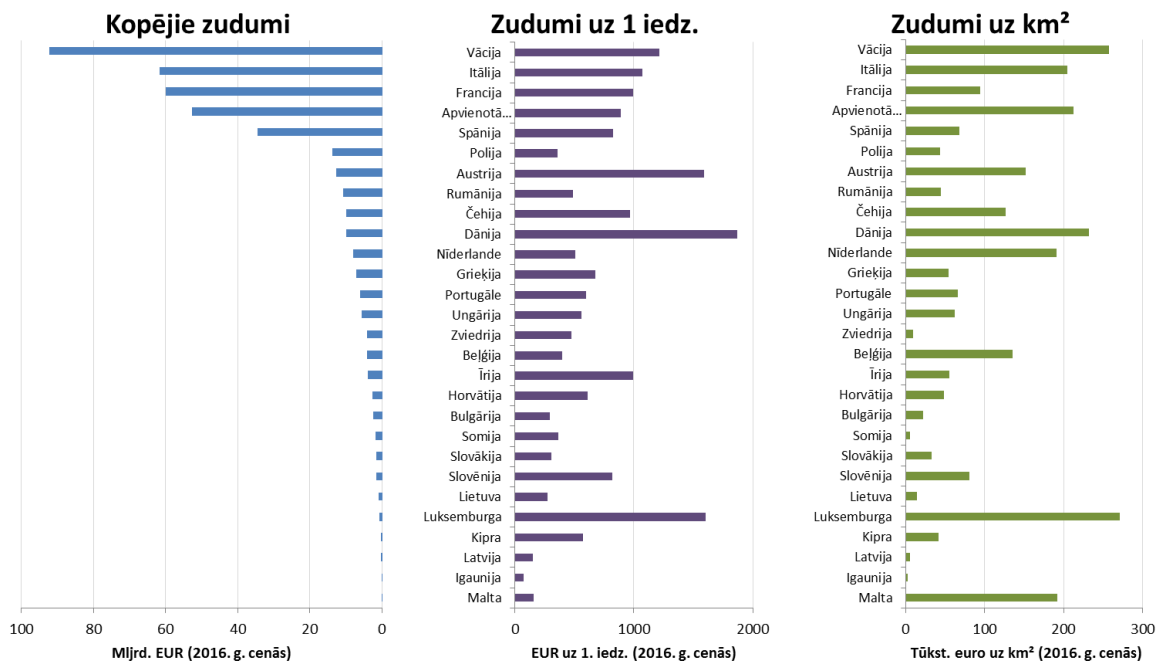

Briselē, 12.11.2018.
COM(2018) 738 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI
par to, kā tiek īstenota ES stratēģija par pielāgošanos klimata pārmaiņām
{SEC(2018) 472 final} - {SWD(2018) 460 final} - {SWD(2018) 461 final}

1. IEVADS

Trīs no četriem Eiropas iedzīvotājiem uzskata, ka klimata pārmaiņas ir ļoti nopietna problēma. Novērotās klimata pārmaiņas jau tagad dažādā veidā ietekmē ekosistēmas, ekonomikas nozares, iedzīvotāju veselību un labklājību Eiropā. Ekstrēmu laikapstākļu un citu ar klimatu saistītu notikumu radītie kopējie ekonomiskie zaudējumi laikposmā no 1980. līdz 2016. gadam pārsniedza 436 miljardus EUR un to sadalījums pa ES dalībvalstīm bija šāds¹:

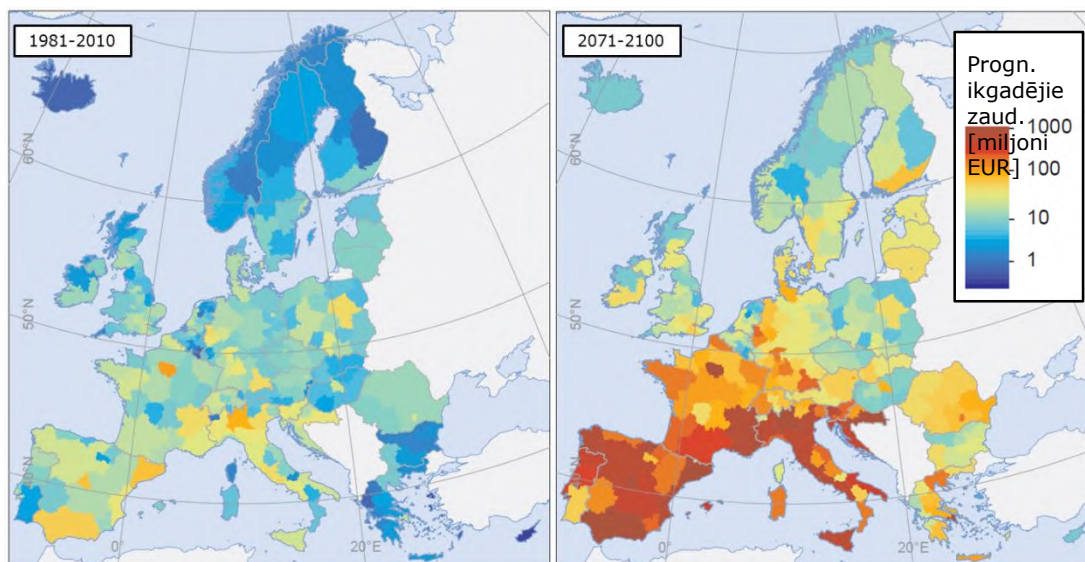
Turpinot līdzšinējo pieeju, tikai klimata pārmaiņu dēļ vien ikgadējie zaudējumi Eiropas kritiskajai infrastruktūrai līdz gadsimta beigām var palielināties desmitkārtīgi (no 3,4 miljardiem EUR patlaban līdz 34 miljardiem EUR)². Vislielākos zaudējumus cietīs rūpniecības, transporta un enerģētikas nozares.

Prognozētie ikgadējie zaudējumi kritiskajai infrastruktūrai Eiropas reģionos klimata pārmaiņu dēļ līdz gadsimta beigām (miljoni EUR)³

¹ Eiropas Vides aģentūras (EVA) ziņojums Nr. 15/2017 “Climate change adaptation and disaster risk reduction in Europe” (Pielāgošanās klimata pārmaiņām un katastrofu riska samazināšana Eiropā) (2017. g.), kas atjaunināts 2018. gadā saistībā ar EVA rādītāju “Impacts of extreme weather and climate related events in the EEA member countries” (Ekstrēmu laikapstākļu un ar klimatu saistītu notikumu ietekme EVA dalībvalstīs). Valstīm nodarīto zaudējumu atšķirības daļēji var izskaidrot ar aptaujāto valstu atšķirīgo ziņošanas intensitāti. Jāatzīmē, ka vairāk nekā 70 % zaudējumu radījuši tikai 3 % visu paziņoto notikumu.

² Forzieri et al. (2018), 'Escalating impacts of climate extremes on critical infrastructures in Europe' *Global Environmental Change* 48, 97.–107. lpp. Eiropas Komisijas Kopīgā pētniecības centra pētījums.

³ Forzieri et al. (2018), 'Escalating impacts of climate extremes on critical infrastructures in Europe' *Global Environmental Change* 48, 97.–107. lpp.

Šajās kartēs, kur attēloti kritiskajai infrastruktūrai nodarītie zaudējumi, ir redzama kāda tendence, proti: kopumā klimata ietekme Eiropā izplatīsies nevienmērīgi, raugoties gan no tā, kad tā notiks, gan, kur. Piemēram⁴:

- Vidusjūras reģions visvairāk cietīs no sekām, ko rada karstuma izraisīta iedzīvotāju mirstība, nepietiekami ūdens resursi, dzīvotņu izzušana, enerģijas pieprasījums dzesēšanas un mežu ugunsgrēku dzēšanas vajadzībām.
- Kā liecina augsta emisiju līmeņa scenārijs (pasaules temperatūras pieaugums laikposmā no 2081. līdz 2100. gadam robežās no 3,2 °C līdz 5,4 °C)⁵, piekrastes reģioni varētu ciest ekonomiskos zaudējumus aptuveni 39 miljardu EUR apmērā gadā līdz 2050. gadam un līdz pat 960 miljardiem EUR gadā gadsimta beigās⁶.
- Sākotnējie pierādījumi liecina, ka Eiropas alpīnās tundras ekosistēmas ievērojami samazināsies pat tad, ja globālā sasilšana nepārsniegs Parīzes nolīgumā noteikto 2°C robežu. Alpīnajai tundrai ir ne tikai būtiska nozīme ūdens krājumu regulācijā un cilvēkam nepieciešamā saldūdens nodrošināšanā, bet tā arī uztur tūrismu un lauku kopienas, turklāt tā ir arī mājvieta endēmiskām sugām, kas sastopamas tikai Eiropā.

Pagājušās vasaras ugunsgrēki Zviedrijā liecina, ka, neskatoties uz modelēšanu un prognozēm, neviena Eiropas valsts nav pasargāta no klimata pārmaiņu sekām.

Arvien vairāk pierādījumu liecina, ka Eiropa nav pasargāta arī no tādas klimata pārmaiņu ietekmes, kas izpaužas aiz tās robežām un iespaido, piemēram, tirdzniecību, starptautiskās finanšu plūsmas, migrāciju⁷ un drošību. Tā kā cilvēkus, ekosistēmas un ekonomikas vieno neskaitāmas sarežģītas un globālas savstarpējas saites, klimata riskiem nav ģeogrāfisku robežu. Ja pielāgošanos uzlūko par globālu

⁴ Šeit ir uzskaitīti Eiropas Komisijas projekta “PESETA” darba rezultāti, <https://ec.europa.eu/jrc/en/peseta>.

⁵ Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (IPCC) scenāriju RCP8.5 –SSP5 kombinācija.

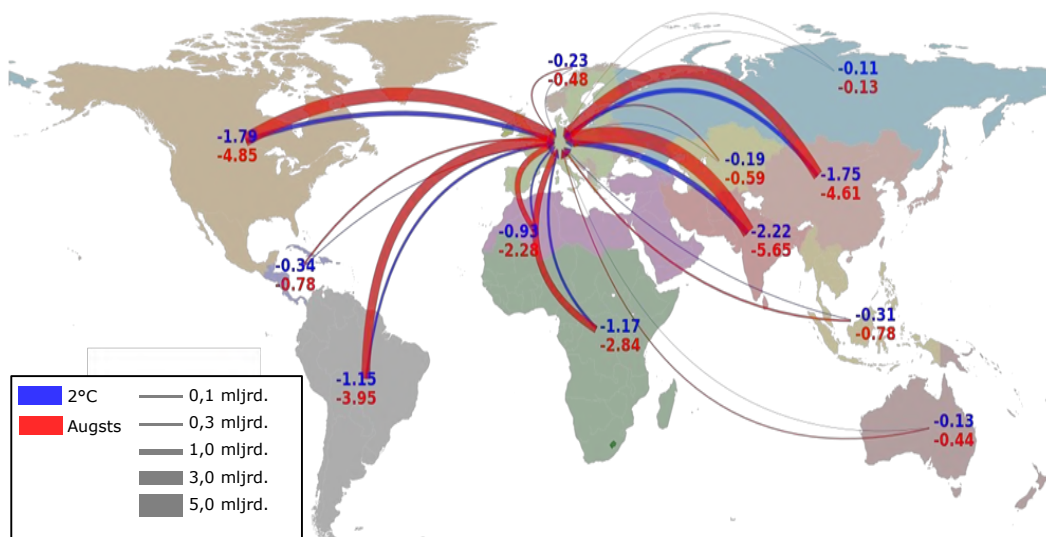
⁶ Voudoukas et al. (2018), "Climatic and socioeconomic controls of future coastal flood risk in Europe", *Nature Climate Change* 8: 776.–780. lpp.

⁷ “Climate change, impacts and vulnerability in Europe 2016” (Klimata pārmaiņas, ietekme un neaizsargātība Eiropā, 2016. gads), EVA ziņojums Nr. 1/2017”, Eiropas Vides aģentūra, 2017.

sabiedrisku labumu, kas mazina pārrobežu riskus, var rast iespējas stiprināt starptautisko sadarbību izturētspējas jomā⁸. Palīdzot citām valstīm pielāgoties klimata pārmaiņām, donorvalstis vienlaikus palīdz arī pašas sev.

Komisija ir apkopojusi dažus sākotnējos datus par to, kā klimata ietekme citos pasaules reģionos var ietekmēt Eiropu ar starptautiskās tirdzniecības (importa un eksporta) starpniecību. Kartē ir redzams novērtējums par ES gada iekšzemes kopproduktam nodarītajiem zaudējumiem (miljardi EUR), ko izraisījuši klimata pārmaiņu ietekme citos pasaules reģionos, starptautiskās tirdzniecības aspektā. Pie dažādajiem pasaules reģioniem norādītie skaitļi atspoguļo zaudējumus augsta emisiju līmeņa scenārija gadījumā (sarkanā krāsā) un 2°C scenārija gadījumā (zilā krāsā) šā gadsimta beigās. Novērtējumā apskatītas tikai četras jomas: darbaspēka ražīgums, lauksaimniecība, enerģētika un upju pārplūšana.

Citviet pasaulē novērojamo klimata pārmaiņu ietekme uz ES gada IKP (mljrd. EUR) starptautiskās tirdzniecības (importa un eksporta) izteiksmē⁹

Tas, cik liels ir iespaids pārrobežu tirdzniecības aspektā, ir atkarīgs no diviem apstākļiem:

1. klimata pārmaiņu ietekmes smagums citos pasaules reģionos un
2. tirdzniecības apmērs starp šiem reģioniem un ES¹⁰.

Kartē redzams, ka Eiropas Savienība visvairāk cietīs no klimata pārmaiņu ietekmes abos Amerikas kontinentos un Dienvidāzijā. No četrām izvērtētajām jomām vislielākās pārrobežu sekas rada lauksaimniecība, kam seko darbaspēka ražīgums. Piemēram, ja klimata pārmaiņu rezultātā samazinās raža ES lauksaimniecības preču tirdzniecības partnervalstīs, tad samazinās arī šo partnervalstu IKP, kas nozīmē (papildus citām sekām), ka tā importēs mazāk produktus no ES (un citurienes). Tas

⁸ Sk., piemēram, *Benzie et al (2018), "Meeting the global challenge of adaptation by addressing transboundary climate risk: A joint collaboration between SEI, IDDRI, and ODI. Discussion Brief"*. Stokholmas Vides institūts, Stokholma.

⁹ Avots: Eiropas Komisija, 2018. g., Kopējā pētniecības centra projekts *PESETA*.

¹⁰ Nav modelēta pielāgošanās publiskā sektora līmenī, kas var samazināt klimata pārmaiņu negatīvo ietekmi trešās valstīs.

savukārt samazinās arī ES IKP¹¹. Tomēr ir skaidrs, ka sekas var radīt arī traucējumi ES importa piegādes ķēdē, citām nozarēm radīti zaudējumi un citas turpmākas strukturālas izmaiņas, kas gan šajā pētījumā nav izvērtētas.

Klimata un migrācijas kontekstā nesen modelēti scenāriji apstiprina, ka pastāv saikne starp klimata pārmaiņām¹² un patvēruma pieprasījumu skaita svārstībām ES. Pat saskaņā ar mērenu emisiju scenāriju¹³ tiek prognozēts, ka klimata pārmaiņu ietekmes dēļ patvēruma pieprasījumu skaits šā gadsimta beigās palielināsies par 28 % (vidēji 98 000 papildu patvēruma pieprasījumi gadā).

Pielāgošanās nozīmē risinājumu meklēšanu un gatavību šādām vietējām un starptautiskām problēmām. Tā nozīmē, ka laikus jāgatavojas šīm klimata pārmaiņu negatīvajām sekām un jāveic pienācīgi pasākumi, lai novērstu vai mazinātu to radītos potenciālos zaudējumus, vai jāizmanto izdevības, kas var rasties.

Komisija 2005. gadā sāka apsvērt nepieciešamību pielāgoties klimata pārmaiņām Eiropā. Rezultātā 2009. gadā tika apstiprināta Baltā grāmata¹⁴, bet 2013. gadā — ES stratēģija par pielāgošanos klimata pārmaiņām (turpmāk “stratēģija”)¹⁵.

Stratēģijas izstrādes brīdī lēsa, ka bezdarbības izraisītās ekonomiskās, vidiskās un sociālās izmaksas Eiropas Savienībai vairākās tautsaimniecības nozarēs 2020. gadā sasniegs ap 100 miljardiem EUR gadā, bet 2050. gadā — ap 250 miljardiem EUR gadā¹⁶. Pašreizējās prognozes rāda, ka 2080. gados bezdarbības radītās izmaksas varētu pieaugt eksponenciāli¹⁷. Ar pašreizējiem klimata pārmaiņu agregētās globālās ietekmes ekonomikas modeļiem nav pietiekami, lai analizētu nozares, izvērtētu integrēto ietekmi uz fizisko vidi, ekosistēmām, bioloģisko daudzveidību un to nodrošinātajiem pakalpojumiem, kā arī ņemtu vērā nenoteiktības un klimata pārmaiņu kritiskās robežas. Ļoti iespējams, ka šajos modeļos nākotnes riski tiek novērtēti pārāk zemu¹⁸.

Stratēģija ietver astoņas darbības šādu trīs konkrētu mērķu sasniegšanai:

1. paaugstināt ES valstu, reģionu un pilsētu izturētspēju;

¹¹ Kopīgā pētniecības centra pētījumā *PESETA III* izmantotā metodika (vairākas jomas, vairāki reģioni, vispārējs līdzsvars) atklāj arī citas ekonomiskas un tirdznieciskas sekas, piemēram, ES lauksaimniecības preču eksporta un ražošanas pieaugumu (kas paaugstinātu ES IKP), kas saistīts ar lauksaimniecības preču cenu paaugstināšanos citur pasaulē, kā arī arvien dārgāku viena partnera importa izstrādājumu aizstāšanu ar importu no cita partnera (novirzes tirdzniecības plūsmās). Tā prognozētā kopējā ietekme izpaustos kā ES IKP samazinājums.

¹² *Missirian et al.* (2017), *'Asylum applications respond to temperature fluctuations'*, *Science* 358, 1610.–1614. lpp.

¹³ *IPCC* scenārijs RCP 4.5.

¹⁴ Adaptācija klimata pārmaiņām — iedibinot Eiropas rīcības pamatprincipus. COM (2009) 147 galīgā redakcija:
https://ec.europa.eu/health/ph_threats/climate/docs/com_2009_147_en.pdf.

¹⁵ Pielāgošanās klimata pārmaiņām: ES stratēģija. COM (2013) 0216 *final*:
https://ec.europa.eu/clima/policies/adaptation/what_en#tab-0-1.

¹⁶ “Climate change, impacts and vulnerability in Europe 2012” (Klimata pārmaiņas, ietekme un neaizsargātība Eiropā, 2012. gads), EVA ziņojums Nr. 12/2012”, Eiropas Vides aģentūra, 2012.

¹⁷ *COACCH (CO-designing the Assessment of Climate CHange costs)*: <http://www.coacch.eu/>.

¹⁸ Stoerk T, Wagner G, Ward R E T (2018); *Recommendations for Improving the Treatment of Risk and Uncertainty in Economic Estimates of Climate Impacts in the Sixth Intergovernmental Panel on Climate Change Assessment Report, Review of Environmental Economics and Policy* 12: 371.-376. lpp., <https://doi.org/10.1093/reep/rey005>.

2. labāk informēt lēmumu pieņēmējus par pielāgošanos;
3. paaugstināt nozīmīgāko neaizsargāto jomu un ES rīcībpolitiku izturētspēju.

Komisija kopš 2013. gada strādā pie šo trīs mērķu sasniegšanas, īstenojot pasākumus plašā tās darbību spektrā. Šie trīs mērķi virza Komisijas darbu arī patlaban.

Ziņojumā ir izvērtēts stratēģijas izvērtēšanas process un tā rezultāti, tostarp no stratēģijas īstenošanas līdz šim gūtās mācības.

2. PROCESS

Stratēģijā ir teikts, ka Komisijai 2017. gadā jāziņo Eiropas Parlamentam un Padomei par stāvokli saistībā ar stratēģijas īstenošanu un vajadzības gadījumā jāierosina veikt tās pārskatīšanu. Tāds ir arī šā ziņojuma konteksts kopā ar tam pievienoto dienestu darba dokumentu, kurā sīkāk izklāstīti novērtējuma rezultāti.

Saskaņā ar Komisijas Labāka regulējuma pamatnostādņēm novērtējums tika veikts atbilstoši pieciem kritērijiem: i) efektivitāte, ii) lietderīgums, iii) nozīmīgums, iv) saskaņotība un v) ES pievienotā vērtība. Rūpīgs izvērtējums pēc šiem kritērijiem ir izklāstīts pievienotajā dienestu darba dokumentā.

Dati tika iegūti galvenokārt ar līgumslēdzēju starpniecību, kuri pārlūkoja publikācijas, veica mērķorientētu pētījumu, sabiedriskās domas aptauju, intervijas, seminārus un gadījumu izpēti.

Jāpiebilst, ka Komisijas veiktās analīzes pamatā bija vairāki avoti, no kuriem informāciju tā ieguva vai nu nepastarpināti, vai integrētā veidā no līgumslēdzēja ziņojuma, piemēram, no citiem novērtējumiem, kas saistīti ar darbībām, ko veic saskaņā ar stratēģiju¹⁹, dalībvalstu nacionālajām stratēģijām, informācijas, ko dalībvalstis sniedz saskaņā ar Monitoringa mehānisma regulu²⁰, Eiropas strukturālo un investīciju fondu (ESI fondu)²¹ finansēto programmu ziņojumiem kopš 2014. gada un ES pamatprogrammu finansēto pētniecības un inovāciju projektu rezultātiem.

3. NOVĒRTĒJUMA REZULTĀTI

Kopumā stratēģijā paredzētie mērķi tiek īstenoti, turklāt ir konstatēts, ka katra no stratēģijā noteiktajām atsevišķām darbībām tie īstenota sekmīgi:

1. mudināt visas dalībvalstis pieņemt visaptverošas pielāgošanās stratēģijas;

¹⁹ Piemēram, programmu *LIFE* (SWD (2017) 355, https://ec.europa.eu/info/publications/mid-term-evaluation-life-programme_en) *Climate-ADAPT* novērtējumi (EVA ziņojums Nr. 3/2018, <https://www.eea.europa.eu/publications/sharing-adaptation-information-across-europe/>).

²⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 21. maija Regula (ES) Nr. 525/2013 par mehānismu siltumnīcefekta gāzu emisiju pārraudzībai un ziņošanai un citas informācijas ziņošanai valstu un Savienības līmenī saistībā ar klimata pārmaiņām un par Lēmuma Nr. 280/2004/EK atcelšanu.

²¹ 2014.-2020. gada periodā tie ir trīs kohēzijas politikas fondi, proti, Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Kohēzijas fonds (KF) un Eiropas Sociālais fonds (ESF), kā arī Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA) un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds (EJZF).

2. ar instrumenta *LIFE*²² finansējumu atbalstīt spēju veidošanu un palielināt Eiropā veikto pielāgošanās darbību intensitāti;
3. iekļaut pielāgošanās jautājumu Pilsētu mēru pakta mehānismā²³;
4. aizpildīt robus zināšanās;
5. turpināt *Climate-ADAPT*²⁴ pilnveidošanu, lai tā Eiropas mērogā kļūtu par "vienas pieturas aģentūru" attiecībā uz informāciju par pielāgošanos;
6. sekmēt kopējās lauksaimniecības politikas, kohēzijas politikas un kopējās zivsaimniecības politikas klimatgatavību;
7. nodrošināt noturīgāku infrastruktūru;
8. atbalstīt apdrošināšanu un citus tādus finanšu produktus, kas uzlabo ieguldījumu un uzņēmējdarbības lēmumu noturību pret klimata pārmaiņām.

No 2013. līdz 2018. gadam to dalībvalstu skaits, kuras bija pieņēmušas nacionālās pielāgošanās stratēģijas, palielinājās no 15 līdz 25. Pasākumu īstenošana un pārraudzība notiek programmas *LIFE* projektu un Pilsētas mēru pakta ietvaros (Pilsētas mēru pakts klimata un enerģētikas jomā). Stratēģija ir palīdzējusi vairo zināšanas par pielāgošanos un izmantot šo informāciju lēmumu pieņemšanā. Pateicoties stratēģijai, pielāgošanās aspekts ir iestrādāts dažādās nozīmīgās ES rīcībpolitikās un finansēšanas programmās, kā arī ir stiprinātas saiknes ar katastrofu riska samazināšanu, infrastruktūras izturētspēju un finanšu nozari.

3.1. Būtiskums

Kopš stratēģijas pieņemšanas aizvien vairojušies pierādījumi tam, ka ekstrēmi laikapstākļi un citi ar klimatu saistīti notikumi Eiropā ir novērojami arvien biežāk un tie kļūst arvien spēcīgāki. Tikai ar pašreizējām emisiju samazināšanas saistībām, ko paredz Parīzes nolīgums²⁵, globālā sasilšana palielinātos par vairāk nekā 3 °C, salīdzinot ar temperatūru pirmsrūpniecības laikmetā. Tādēļ nav apstrīdams, ka ES ir jāpaaugstina izturētspēja pret klimatiskiem satricinājumiem, lai būtu iespējams ierobežot īstermiņa, vidēja un ilgtermiņa ekonomiskās, sociālās un vidiskās izmaksas.

Klimata pārmaiņu sekas būtiski ietekmēs dažādas ES iedzīvotāju grupas. Gan publiskām iestādēm, gan privātiem interesentiem (mājsaimniecībām, uzņēmumiem, investoriem) būs jāapsver preventīvi pasākumi. Tādēļ stratēģijas sākotnējie mērķi — labāk informēt lēmumu pieņēmējus un paaugstināt izturētspēju visā Eiropā — joprojām ir būtiski, un darbs pie to sasniegšanas būtu jāturpina.

Kopš 2013. gada tādas starptautiskās politikas norises kā Parīzes nolīgums, ilgtspējīgas attīstības mērķi un Sendai ietvarprogramma katastrofu riska mazināšanai²⁶ ir ievērojami pastiprinājušas politisko motivāciju atbalstīt pielāgošanos klimata pārmaiņām visā pasaulē. Lai efektīvi risinātu steidzamās problēmas, ko rada ekosistēmu degradācija, klimata ietekme, nevienlīdzības saasināšanās un politiskā nestabilitāte, ilgtspējīgas attīstības mērķi un klimata

²² <http://ec.europa.eu/environment/life/>.

²³ <https://www.covenantofmayors.eu/>.

²⁴ <https://climate-adapt.eea.europa.eu/>.

²⁵ Nacionāli noteiktais devums (NND). Sk. arī ANO Vides programmas ziņojumus par emisiju samazinājuma neatbilstību: <https://www.unenvironment.org/resources/emissions-gap-report>.

²⁶ <https://www.unisdr.org/we/coordinate/sendai-framework>.

saistības ir jāīsteno kopīgi²⁷. Tā kā stratēģijas uzdevums bija koncentrēties uz klimata pārmaiņu ietekmi uz ES teritoriju, tajā nav aplūkota iespējamā mijiedarbība ar pielāgošanos klimata pārmaiņām ārpus ES. Pierādījumu trūkuma dēļ tajā tikai daļēji ir ņemta vērā klimata pārmaiņu iespējamā ietekme ārpus Eiropas un tās radītās sekas Eiropas Savienībai.

Tomēr arvien vairāk pierādījumu liecina, ka ES ir jāapsver saikne starp klimata pārmaiņām un drošību, kā arī trešo valstu pielāgošanās vai tās neesamības pārrobežu sekas.

3.2. Efektivitāte

Piecu gadu laikā stratēģijas plaša mēroga mērķi nav vēl pilnībā sasniegti, taču progress ir panākts. Kopumā politiskā uzmanība pašlaik tiek vērsta uz pielāgošanās jautājumiem un nepieciešamību gatavoties neizbēgamajai ietekmei.

Valstu līmenī 25 dalībvalstis jau ir pieņēmušas pielāgošanās stratēģiju, salīdzinot ar 15 dalībvalstīm 2013. gadā. Programma *LIFE* kopš 2014. gada ir nodrošinājusi finansējumu 60 ar pielāgošanos saistītiem projektiem 184 miljonu EUR apmērā, kuru ietekme saskaņā ar prognozēm turpināsies arī pēc to pabeigšanas, jo projekti tiks replicēti un aptvers platību 1,8 miljonu km² apmērā, kas atbilst vienai ceturtdaļai no ES teritorijas. Ar mērķorientētu projektu palīdzību programma *LIFE* palīdz arī īstenot nacionālās un reģionālās pielāgošanās stratēģijas Grieķijā un Kiprā. Jāpiemin arī, ka pielāgošanās stratēģiju pieņemšanu paātrināja arī Eiropas strukturālie un investīciju fondi (ESI fondi), kuri ieviesa prasību veikt riska novērtējumus, kuros ņemtu vērā pielāgošanos klimata pārmaiņām, kā priekšnosacījumu lietderīgai un efektīvai līdzekļu izmantošanai²⁸.

Attiecībā uz reģionu un pašvaldību līmeni Komisija ir iekļāvusi pielāgošanās aspektu Pilsētas mēru paktā, un ir centusies veicināt izpratni, mobilizējusi un atbalstījusi pilsētu pūles pieņemt vietēja mēroga pielāgošanās stratēģijas. Līdz 2018. gada aprīlim 1076 pakta parakstītāji no 25 ES dalībvalstīm, kurās kopā dzīvo ap 60 miljoni iedzīvotāju, ir apņēmušies veikt neaizsargātības un risku novērtējumus, izstrādāt un īstenot pielāgošanās plānus, kā arī ziņot par tiem. Tiek lēsts, ka visā ES aptuveni 40 % pilsētu, kuru iedzīvotāju skaits pārsniedz 150 000, ir pieņēmušas pielāgošanās plānus, lai pasargātu eiropiešus no klimata ietekmes²⁹.

Novērtējums arī apstiprina, ka Komisijas centieni rezultātā ir būtiski palielinājusies izpratne par pielāgošanos, it īpaši pateicoties ES pētniecības un inovācijas pamatprogrammām un arī Pielāgošanās klimata pārmaiņām Eiropas platformai (*Climate-ADAPT*). Tomēr nav novērsta neviena no prioritārajām zināšanu plaisām, turklāt ir radušās jaunas. Pirmkārt, 2013. gadā zināšanu plaisas tika formulētas pārāk vispārīgi (nevis kā konkrētu nozaru jautājumi), tāpēc ir grūti izmērīt paveikto. Otrkārt, kā tas nereti novērots attiecībā uz plaisām citās zinātnes jomās, zināšanām allaž piemīt zināma nepilnība un nenoteiktība. Tomēr nenoteiktību var integrēt

²⁷ Sk.: Pasauls Resursu institūts: “*Connecting the Dots: Elements for a Joined-Up Implementation of the 2030 Agenda and Paris Agreement*”, 2018.

²⁸ SWD(2017) 127 “Eiropas strukturālo un investīciju fondu *ex ante* nosacījumu pievienotā vērtība”

²⁹ Reckien et al. (2018), “*How are cities planning to respond to climate change? Assessment of local climate plans from 885 cities in the EU-28*”, *Journal of Cleaner Production*, 2018. gada 26. marts. Šo skaitli pētījuma koordinators izguva no pētījuma datu bāzes, kurā ietilpa 497 ES pilsētu (ar iedzīvotāju skaitu virs 150 000) reprezentatīva izlase.

modelēšanā un pārredzamā un atklātā lēmumu pieņemšanas procesā: tā nevar būt atruna bezdarbībai.

Tāpat ir vērojama pielāgošanās jautājuma sekmīga integrēšana esošajās ES rīcībpolitikās un programmās, lai gan joprojām varētu vēlēties, lai pielāgošanās aspekta integrēšana konkrētās ES kopējās rīcībpolitikās, piemēram, tirdzniecības un zivsaimniecības politikā, būtu labāka. Tirdzniecības jomā trūkst zināšanu par to, kādu iespaidu atstās klimata pārmaiņas trešās valstīs; šāda izpratne dotu iespēju efektīvi integrēt pielāgošanās aspektu ES tirdzniecības politikā. Zivsaimniecības jomā cēloņi lielā mērā skaidrojami ar to, ka attiecīgā nozares ES fondā pielāgošanās aspektam nav veltīta pietiekama uzmanība.

Runājot par ES fondiem, bija vērojamas atšķirīgas šā aspekta integrēšanas pakāpes Eiropas strukturālajos un investīciju fondos: tika ieviesta sistēma ar klimata pārmaiņām saistīto tēriņu izsekošanai, taču nereti bija grūti izvērtēt, cik lielā mērā ieguldījumi uz vietas nesa faktisku labumu pielāgošanās jomā. Ne vienmēr ir iespējams pilnībā nošķirt klimata pārmaiņu mazināšanas tēriņus no pielāgošanās tēriņiem, jo starp šiem abiem aspektiem pastāv sinerģija, it īpaši lauksaimniecības sektorā. Savukārt Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) un Kohēzijas fonda (KF) ietvaros ir iespējams tieši izsekot ievērojamam finansējumam, kas novirzīts investīcijām, kuras saistītas ar pielāgošanos klimata pārmaiņām. Turklāt pašreizējā kopējā lauksaimniecības politika, kas tika apstiprināta dažus mēnešus pēc stratēģijas pieņemšanas, paredz virkni pielāgošanās un mazināšanas aspektā būtisku pasākumu (ieskaitot dažas savstarpējās atbilstības un zaļināšanas prasības), kas ir sadalīti pa vairākām prioritātēm. Tabulā ir parādīti dažādu finansēšanas programmu piešķirumi pielāgošanās mērķa sasniegšanai.

ES strukturālie un investīciju fondi, 2014.–2020. gads: ar klimata pārmaiņām saistītie piešķirumi (miljardi EUR un % no kopējā apjoma)

	ES atbalsts	Ar klimata pārm. saistītie	No kuriem		
			Tiešai mazināšanai	Tiešai pielāgošanai	Atbalsta pasākumiem
ERAF un ETS ³⁰	196,7	37,9	30,8	3,4	3,6
		[19,3 %]	[15,7 %]	[1,7 %]	[1,8 %]
KF	63,4	17,6	13,4	3,0	1,3
		[27,8 %]	[21,1 %]	[4,7 %]	[2,0 %]
ESF ³¹ un Jaunatnes nodarbinātības iniciatīva	88,9	1,2	1,2	-	-
		[1,3 %]	[1,3 %]	-	-
EJZF ³²	5,7	1,0	1,0	-	-
		[18,2 %]	[18,2 %]		
ELFLA ³³	99,0	56,5	5,4	7,5	43,6
		[57,1 %]	[5,5 %]	[7,6 %]	[44 %]
Kopā	453,7	114,2	51,9	13,9	48,5
		[25,4 %]	[11,4 %]	[3,1 %]	[10,8 %]

Turklāt 2014.–2020. gadā visos Eiropas Reģionālās attīstības fonda un Kohēzijas fonda finansētajos lielajos projektos³⁴ tika integrēts klimatgatavības aspekts, proti, klimatnoturības jautājums tiek risināts, vispirms novērtējot neaizsargātību un riskus, kam seko piemērotu pielāgošanās darbību apzināšana, novērtēšana un īstenošana.

Neskatoties uz ietekmi uz neaizsargātajiem iedzīvotājiem, nodarbinātību un zivju krājumiem, Eiropas Sociālais fonds un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds

³⁰ Eiropas teritoriālā sadarbība: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/.

³¹ Eiropas Sociālais fonds: <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp>.

³² Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds: https://ec.europa.eu/fisheries/cfp/emff_lv Norādītās vērtības attiecas uz daļi pārvaldīto EJZF daļu.

³³ Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai: https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020_lv.

³⁴ Tas attiecas uz liela mēroga projektiem Kopīgo noteikumu regulas (Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula Nr. 1303/2013 100. panta nozīmē, kuriem tiek piemērota konkrēta izvērtēšanas procedūra. Projektu piemēri, kuros veiksmīgi iestrādāts klimatgatavības aspekts: *Notekūdeņu savākšana un attīrīšana Krkas salā Horvātijā*, CCI: 2017HR16CFMP005 un *S2 ātrgaitas autoceļa celtniecība posmā: Pulavskas transporta mezgls – Ļubļinas transporta mezgls*, Polija, CCI: 2017PL16CFMP014.

nepievērsās konkrēti *TO5* (Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, risku novēršanu un pārvaldību). Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds (ELGF), no kura tiek finansēti KLP tiešie maksājumi, nav daļa no ESI fondiem, taču aptuveni 20 % no tiešajiem maksājumiem var uzskatīt par tādiem, kas ir būtiski saistībā ar klimata pārmaiņām.

3.3. Lietderība

Ar stratēģijas īstenošanu tieši saistītās administratīvās izmaksas bija zemas un radās galvenokārt Komisijai, izņemot finansēšanas programmas, kuras papildus finansējumam no ES saņem arī citu (piemēram, nacionālo) organizāciju finansējumu³⁵. Citu ieinteresēto personu izmaksas vairumā gadījumu bija brīvprātīgas un saistītas pārsvarā ar piekļūšanu ES fondiem.

Ar stratēģiju saistītie ieguvumi tika sasniegti ar zemām izmaksām, pateicoties tajā paredzēto pasākumu multiplikatora efektam tādās jomās kā norādījumu sagatavošana, koordinēšana, izplatīšana, demonstrējumi un integrēšana citās rīcībpolitikās un finansēšanas programmās.

Kopumā ES stratēģija nodrošina labu ieguldītās naudas atdevi, jo stratēģijā paredzētās astoņas darbības var uzskatīt par izteikti izmaksefektīvām. Piemēram, lēš, ka programmas *LIFE* projektu (tostarp pielāgošanās projektu) 2014. gadā sabiedrībai nestais labums sasniedz aptuveni 1,7 miljardus EUR, kas ir četras reizes vairāk par programmas *LIFE* kopējo 2014. gada budžetu³⁶.

3.4. Saskaņotība

Nākotnē klimata pārmaiņu ietekme Eiropā būs plaša. Pielāgošanās klimata pārmaiņām ir nepieciešama, lai rīcība visos pārvaldības līmeņos būtu pietiekami transformējoša, lai spētu pārvarēt klimata, vides un sabiedrības sistēmiskās izmaiņas.

Stratēģija kopumā ir saskaņīga ar citām ES, nacionālajām, reģionālajām un vietējām rīcībpolitikām un pasākumiem saistībā ar pielāgošanos klimata pārmaiņām. Atbilstīgi stratēģijai sniegtie Komisijas norādījumi ir palīdzējuši koordinēt nacionālās nozares un rīcībpolitikas, kā arī risināt klimata pārmaiņu izraisītas pārrobežu problēmas dalībvalstu starpā. Arī ES makroreģionālās stratēģijas³⁷ un Pilsētas mēru pakts veicināja līdzīgu pieeju piemērošanu ES dalībvalstīs, kurām ir līdzīgi klimatiskie riski.

Kas attiecas uz saskaņotību ar starptautisko politiku un iniciatīvām, aina ir daudz niansētāka. Stratēģijas izstrādes laikā Komisija nolēma koncentrēties uz to, kā

³⁵ Piemēram, dalībvalstu pielāgošanās un klimatgatavības darbību plānošanas, īstenošanas, pārraudzības un izvērtēšanas pasākumi ES finansētu programmu (piemēram, Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF)) kontekstā.

³⁶ Programmas *LIFE* vidusposma novērtējums (SWD(2017) 355, pieejams vietnē: https://ec.europa.eu/info/publications/mid-term-evaluation-life-programme_en).

³⁷ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/macro-regional-strategies/.

risināt klimata pārmaiņu ietekmi ES teritorijā, tomēr zināmā mērā tika analizētas saiknes starp migrāciju un klimata pārmaiņām³⁸ un iespējamo iespaidu uz ES.

Neskatoties uz to, stratēģijas īstenošana palīdzēja stiprināt ES ārējo rīcību klimatnoturības jomā, uzlabojot zināšanu bāzi, kā arī nodrošinot pielāgošanās iespēju un risinājumu izmēģinājumu bāzi, kas varētu būt noderīgi ārpus ES³⁹.

Skatoties nākotnē, būtu vēlams stratēģiju pārstrādāt, lai to labāk pieskaņotu kopš 2013. gada notikušajām izmaiņām starptautiskajā politikā, kā arī, lai būtu iespējams labāk izvērtēt, kā trešās valstīs notiekošo klimata pārmaiņu pārrobežu sekas ietekmē ES (piemēram, migrācijas plūsmas, tirdzniecība un finanšu plūsmas).

Kā Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām⁴⁰ dalībnieci ES ir jāziņo par to, kā sokas ar pielāgošanās pasākumiem, un, iespējams, savas stratēģijas un politikas pārskatīšanas gaitā ir jāizvirza arī pašreizējam stāvoklim atbilstoši mērķi. Stratēģijai vajadzētu kļūt par šā procesa atbalsta punktu, kurā saskaras gan Eiropas, gan visas pasaules centieni pielāgošanās jomā.

Pastāv iespējas izmantot saiknes starp ES nākotnes pielāgošanās politiku un ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu, Konvenciju par bioloģisko daudzveidību⁴¹ un Sendai ietvarprogrammu katastrofu riska mazināšanai. Piemēram, daudzi no rādītājiem, kas tika izstrādāti šo globālo ietvarprogrammu progresa monitoringam, ir ļoti nozīmīgi pielāgošanās jomā. Turklāt tiek izstrādāti⁴² modelēšanas rīki, kuros ir integrēti ilgtspējības un klimata scenāriji un problēmas (attiecībā uz pielāgošanos un mazināšanu).

Iekšējās (proti, satura) saskaņotības sakarā stratēģiju var raksturot kā ļoti saskaņotu, un vairākas darbības papildina viena otru. Piemēram, pastāv intensīva informācijas apmaiņa starp tiem, kas ES līmenī rada vai apkopo zināšanas par pielāgošanos⁴³, platformu *Climate-ADAPT*⁴⁴ un vietējām iestādēm, kam informācija nepieciešama, lai iesaistītos Pilsētas mēru pakta īstenošanā. Tomēr vispusīgāka šo darbību saikņu izpēte un izmantošana būtu devusi iespēju vēl vairāk uzlabot iekšējo saskaņotību⁴⁵.

³⁸ Vienā no 2013. gada stratēģijas dienestu darba dokumentiem (SWD(2013) 138 *final*) bija aplūkoti tādi temati kā vides degradācija un migrācija.

³⁹ Piemēram, informācijā, ko ES 2017. gada par pielāgošanos iesniedza *UNFCCC* (ANO Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām), minēts, kā stratēģija ir veicinājusi uz ekosistēmām balstītu pielāgošanos Eiropā, kas var kalpot par noderīgas informācijas un piemēru avotu trešām valstīm ar līdzīgām problēmām vai ekosistēmām, it īpaši visneaizsargātākajām valstīm.

⁴⁰ Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām (*UNFCCC*)

⁴¹ Konvencijas par bioloģisko daudzveidību 15. Aiči mērķis paredz: "Līdz 2020. gadam ir uzlabota ekosistēmu izturētspēja un palielināts bioloģiskās daudzveidības devums oglekļa uzkrāšanā, pateicoties aizsardzības un atjaunošanas pasākumiem, tostarp atjaunojot vismaz 15 % degradēto ekosistēmu, tādējādi veicinot klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām, kā arī cīņu pret pārtuksnešošanu".

⁴² Sk.: Pasaules Resursu institūts: "*Connecting the Dots: Elements for a Joined-Up Implementation of the 2030 Agenda and Paris Agreement*", 2018.

⁴³ Piemēram, ar pētniecības pamatprogrammu, Komisijas un Eiropas Vides aģentūras starpniecību.

⁴⁴ Pielāgošanās jautājumiem veltītais ES portāls: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/>.

⁴⁵ Piemēram, kopš 2007. gada deviņi programmas *LIFE* projekti atbilstīgi 2. pantam ir nodrošinājuši atbalstu stratēģiju vai plānu izstrādei pielāgošanās klimata pārmaiņām jomā saskaņā ar 1. pantu (kopējais budžets: 16 miljoni EUR). Komisija ir ierosinājusi, ka nākamajā daudzgadu finanšu shēmā būtu jāparedz, ka programmas *LIFE* paspārnē turpmāk tiek izveidota apakšprogramma, kuras mērķis

3.5. ES pievienotā vērtība

Stratēģija rada pievienoto vērtību Eiropai it īpaši tādēļ, ka tā nodrošina iespēju integrēt pielāgošanās aspektu galvenajās nozarēs, pārvaldes līmeņos un ES rīcībpolitikās.

Ieinteresētās personas atzinīgi novērtēja ES līmenī īstenoto pētniecības darbu pielāgošanās jomā, kā arī zināšanu izplatīšanu ar tādu iniciatīvu starpniecību kā *Climate-ADAPT*.

Lēmumu pieņēmējiem nacionālajā, reģionālajā un pašvaldību līmenī pielāgošanās jautājums būtu jārisina arī tad, ja ES stratēģijas nebūtu. Tomēr ieinteresētās personas apstiprināja, ka, ja ES nebūtu nospraudusi darbības virzienus pielāgošanās jomā, mazāks būtu gan progress, gan stimuls stiprināt pielāgošanās spējas; it īpaši tas attiecas uz pārrobežu pasākumiem ES makroreģionos, kuriem ir kopīgi klimata pārmaiņu riski⁴⁶, piemēram, upju baseini un alpīnie apgabali. Tāpat bez Pilsētas mēru pakta ES pilsētas būtu daudz neaizsargātākas, bet pašvaldību un reģionu speciālistiem būtu mazākā apjomā pieejama zinātniskā informācija, ar ko pamatot ilgtermiņa plānošanu.

Jāatzīmē, ka ieinteresētās personas augstu novērtēja faktu, ka programma *LIFE* ir darbojusies kā katalizators. Programma *LIFE* ir veicinājusi augšupēju pieeju pielāgošanās jomā un stiprinājusi mācību procesu, kopumā optimizējot ES vides un klimata pārmaiņu rīcībpolitiku izstrādes procesu.

Stratēģijas pasākumi attiecībā uz apdrošināšanu un finanšu nozari nav bijuši pietiekami, lai pārvarētu līdzšinējos šķēršļus publiskā un privātā sektora sadarbībai. Kaut arī ES rīcība ir palīdzējusi labāk izprast, kā darbojas apdrošināšanas tirgi, kuri ir nozīmīgs pielāgošanās rīks dalībvalstīs, it īpaši attiecībā uz apdrošināšanas lomu klimata risku pārvaldībā, tās rīcība vēl nav devusi skaidrus rezultātus. Šajā gadījumā ES pievienotā vērtība ir tajā, ka tiek iekustināta sadarbība starp valdībām un apdrošinātājiem, vairota izpratne par apdrošināšanas seguma trūkumiem un to, ka valdībām apdrošināšana ir jāintegrē visu klimata risku pārvaldībā.

Lai gan stratēģijas 8. darbība paredz tādu finanšu produktu popularizēšanu, kas sekmē investīcijas izturētspējā, Komisijas 2018. gada rīcības plāns par ilgtspējīgas izaugsmes finansēšanu⁴⁷ izvērtējumā nav apskatīts; tas skaidrojums ar termiņiem. Tomēr ticams, ka tas apliecinās savu lietderību ES finanšu sistēmas stabilitātes nodrošināšanā, iekļaujot klimata riskus uzņēmumu un finanšu iestāžu risku pārvaldības procesos. Rīcības plānā ir arī paredzēts veicināt to investīciju lēmumu

būtu klimata pārmaiņu mazināšana un pielāgošanās tām. Jaunajai programmai *LIFE* būtu jākoncentrējas uz stratēģiskiem integrētiem projektiem, kas palīdzēs dalībvalstīm īstenot galvenos rīcības plānus un stratēģijas klimata pārmaiņu, tostarp pielāgošanās jomā.

⁴⁶ Ir četras makroreģionu stratēģijas, kurās visās ir integrēts pielāgošanās aspekts: stratēģija Adrijas un Jonijas jūras reģionam, stratēģija Alpu kalnu reģionam, stratēģija Baltijas jūras reģionam un stratēģija Donavas reģionam. Makroreģionāla stratēģija ir integrēts satvars, ko apstiprinājusi Eiropadome un ko cita starpā var atbalstīt arī Eiropas strukturālie un investīciju fondi ar mērķi risināt kopīgas problēmas, kas skārušas noteiktu ģeogrāfisku apgabalu, kurā ietilpst gan dalībvalstis, gan trešās valstis. Papildu informāciju skatīt vietnē: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/macro-regional-strategies/.

⁴⁷ COM(2018) 097. Sk. arī: https://ec.europa.eu/info/publications/180308-action-plan-sustainable-growth_en.

pārredzamību un ilgtspējību, kuri attiecas uz pielāgošanās vajadzībām un emisiju samazināšanas iespējām.

4. GŪTĀ PIEREDZE

Augstāk minētie rezultāti un piemēri rāda, ka ES līmeņa pielāgošanās stratēģija joprojām ir ļoti nepieciešama un tā dod pievienoto vērtību nacionālajiem, reģionālajiem un pašvaldību pielāgošanās centieniem, saglabājot lietderību izmaksu ziņā. Šī stratēģija, kura ir politikas instruments, kas vairumam ieinteresēto personu rada tikai nelielas administratīvās sekas, ir veiksmīgi koncentrējusi lēmumu pieņēmēju uzmanību uz nepieciešamību gatavoties klimata pārmaiņu radītiem draudiem. Stratēģija ir darbojusies kā atsaucis punkts, proti, palīdzējusi intensificēt un rosināt pasākumus pārejos pārvaldes līmeņos. Tāpat tai ir izdevies veiksmīgi sakopot pūliņus tā, lai arī turpmāk klimata pārmaiņu apsvērumi tiktu integrēti ES līmeņa rīcībpolitikās un budžetos.

Novērtēšanas procesā Komisija ir guvusi vērtīgu ieskatu pirmajos piecos stratēģijas ieviešanas gados:

- Iespējams, ka **zināšanu trūkumu** par pielāgošanos neizdosies pilnībā novērst nekad, taču ieinteresētās personas augstu novērtē kopš 2013. gada veikto ES pētniecības un inovācijas darbību pievienoto vērtību. Iespējams, tagad ir īstais brīdis uzmanību no zināšanu radīšanas vērst uz to piemērošanu lēmumu pieņemšanā, kas notiek nenoteiktības apstākļos, it īpaši tajās ekonomikas nozarēs vai reģionos, kuri potenciāli ir visneaizsargātākie, piemēram, lauksaimniecības nozarē Vidusjūras reģionos vai Eiropas attālākajos reģionos. Šajā nolūkā Komisija varētu noteikt, ka ieinteresētajām personām un zinātnes aprindām būtu jāapmainās ar informāciju par veiksmīgiem pielāgošanās pasākumiem. Zināmā mērā, izmantojot augšupēju pieeju, neskatoties uz nepietiekamiem pierādījumiem, kopīgi izstrādāta pielāgošanās var stimulēt rīcību un mācīšanos, atbilstīgi piesardzības principam⁴⁸. Strukturētus zinātnes un politikas aprindu dialogus iespējams rīkot regulāri, piemēram, ik pēc diviem gadiem rīkotās Eiropas konferences par pielāgošanos klimata pārmaiņām (*ECCA*) satvarā⁴⁹. Turklāt varētu izveidot pielāgošanās analizēšanas un modelēšanas forumu, lai uzlabotu klimata pārmaiņu ietekmes un pielāgošanās modeļu izmantošanu lēmumu pieņemšanā. Šis forums varētu apvienot dažādo modeļu kopējās jaudas, strādāt pie stiprajām un vājajām īpašībām attiecībā uz konkurējošām pieejām pētniecībai pielāgošanās jomā un sniegt pastāvīgus norādījumus turpmākai rīcībai.
- Ilgtermiņa ieguldījumiem **infrastruktūrā** klimatnoturības aspekts ir ļoti būtisks: cita starpā tai nepieciešami konkrēti pielāgošanās standarti⁵⁰, Zemes novērošanas dati, citi kosmosa dati un kosmosā izvietoti pakalpojumi, amatierzinātne un norādījumi, kas ir pieejami gan speciālistiem, gan lēmumu pieņēmējiem. Pastāv

⁴⁸ Kaut arī šis princips ir nostiprināts Līguma par Eiropas Savienības darbību 191. panta 2. punktā, tas tajā nav definēts. Komisija 2000. gadā nāca klajā ar Paziņojumu par piesardzības principu: COM(2000)0001.

⁴⁹ Nākamā Eiropas konference par pielāgošanos klimata pārmaiņām notiks Lisabonā. Sk.: <https://www.ecca2019.eu/>.

⁵⁰ Komisija ir vērsusies ar lūgumu pie Eiropas standartizācijas organizācijām atjaunināt standartus attiecībā uz klimatnoturīgu infrastruktūru transporta, enerģētikas un celtniecības nozarēs. Sk. Komisijas lēmumu (C(2014)3451).

iespēja vēl vairāk uzlabot pielāgošanās aspekta integrāciju infrastruktūras jomā, piemēram, noteikt, ka visos ES finansētajos infrastruktūras projektos⁵¹ jāņem vērā klimatgatavības aspekts, un it īpaši tas attiecināms uz infrastruktūru, kas ir vitāli svarīga no emisiju samazināšanas centienu viedokļa.

- Stratēģijā paredzētās darbības varētu būt **labāk integrētas** savā starpā. Darbību savstarpējās saiknes ir izveidojušās nejauši, taču tās varētu labāk apzināt un izmantot. Piemēram, *Climate-ADAPT* varētu sniegt labāku pārskatu par ES finansētajiem pētniecības projektiem vai operatīvajām darbībām, piemēram, dažādajiem *Copernicus* pakalpojumiem. Turklāt būtu vēlams daudz biežāka apmaiņa ar metodiku un konstatējumiem, kas būtu paredzēti speciālistiem un attiecīgajām valstu un ES platformām, piemēram, izmantojot interaktīvākus rīkus vai tīmekļa seminārus.
- Tāpat stratēģijā vajadzētu labāk integrēt **pielāgošanās starptautisko aspektu**, lai nodrošinātu saskaņotību ar pasaules kopējo politiku un darbībām tādās jomās kā ilgtspējīga attīstība, bioloģiskā daudzveidība un katastrofu riska samazināšana. Attiecīgi Komisijas mērķis ir apkopot savus šā aspekta integrēšanas centienus un procesus, lai sasniegtu IAM un saistības klimata jomā vienlaikus gan Eiropas Savienībā, gan sniedzot atbalstu jaunattīstības valstīm un sadarbojoties ar tām.
- Stratēģija veicināja pielāgošanās plānu pieņemšanu visos līmeņos, taču nebija pietiekami efektīva attiecībā uz šo plānu **īstenošanu un pārraudzību** dalībvalstīs. Daudz racionalizētāks valstu pielāgošanās darbību progresa uzraudzības un savstarpējās mācīšanās veicināšanas process palīdzētu vēl vairāk paātrināt pielāgošanās darbības. Pielāgošanās aspekts ir iekļauts Regulā par Enerģētikas savienības pārvaldību⁵², kurā dalībvalstīm tiks paredzēts pienākums sistemātiskāk ziņot par pielāgošanas mērķiem un progresu. Tas arī palīdzēs īstenot Parīzes nolīgumu. Rezultātā vajadzētu tikt izveidotam labākam ES mēroga nacionālo, reģionālo un/vai pašvaldību stratēģiju pārraudzības satvaram, kas savukārt spētu efektīvāk apzināt tās jomas, kurās nepieciešams uzlabot rīcību un sadarbību, kopīgās problēmas un kopīgo nenoteiktību.
- Progress saistībā ar vairākām **vietēja mēroga pielāgošanās stratēģijām** bija lēnāks, nekā tika prognozēts 2013. gadā, un katrā dalībvalstī tas bija atšķirīgs. Iespējams, tas ir saistīts ar konkrētiem apstākļiem dalībvalstīs, piemēram, to, vai tajās ir pieņemti saistoši valsts tiesību akti, kuros vietējām iestādēm ir paredzēts

⁵¹ Esošajos Komisijas ES budžeta priekšlikumos 2021.-2027. gadam ir paredzēts, ka aizvien plašākam mērā ES finansētajām investīcijām infrastruktūrā jābūt klimatgatavām. Sk.: dokumentu COM(2018) 375, kurā izklāstīts Kopīgo noteikumu regulas priekšlikums, un dokumentu COM(2018) 372 *final* ar priekšlikumiem konkrēti attiecībā uz ERAF un KF. Visi tiesību akti un faktu lapas ir pieejamas vietnē: https://ec.europa.eu/commission/publications/regional-development-and-cohesion_lv. Sk. arī dokumentu COM(2018) 439 par programmu *InvestEU*, kā arī dokumentu COM(2018) 438, kurš attiecas uz Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu (EISI).

⁵² COM(2016) 759: Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par Enerģētikas savienības pārvaldību un ar ko groza Direktīvu 94/22/EK, Direktīvu 98/70/EK, Direktīvu 2009/31/EK, Regulu (EK) Nr. 663/2009, Regulu (EK) Nr. 715/2009, Direktīvu 2009/73/EK, Padomes Direktīvu 2009/119/EK, Direktīvu 2010/31/ES, Direktīvu 2012/27/ES, Direktīvu 2013/30/ES un Padomes Direktīvu (ES) 2015/652 un atceļ Regulu (ES) Nr. 525/2013.

pienākums pieņemt vietēja mēroga pielāgošanās plānus⁵³. Lai veicinātu vietējo pielāgošanās stratēģiju izstrādi un īstenošanu, Komisijai būtu:

- (1) jāmudina dalībvalstis apsvērt pamatregulējuma izstrādi, lai aktīvi un pastāvīgi veicinātu rīcību vietējā mērogā, un
 - (2) jāpalielina vietējo iestāžu informētība un jāsniedz tām tehniska un finansiāla palīdzība, piemēram, izmantojot Pilsētas mēru paktu vai citas iniciatīvas, it īpaši tajās dalībvalstīs, kurās vietējo pielāgošanās stratēģiju skaits ir salīdzinoši mazāks (proti, Dienvideiropā un Austrumeiropā)⁵⁴.
- Kopš stratēģijas pieņemšanas pagājušie pieci gadi ir pārāk īss laiks, lai būtu iespējams veikt **pielāgošanās (vai tās neesamības) izplatības ietekmes analīzi**. Prognozētā ietekme dažādos ES reģionos atšķiras gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi. Tas var radīt grūtības ES solidaritātes instrumentu, kā arī ekonomiskās un sociālās kohēzijas jomā, proti: no tās var būt ieguvēji un zaudētāji gan reģionālā skatījumā, gan no sociālā viedokļa, kā arī ekonomikas dalībnieku starpā. Lai izmērītu konkrētu ietekmi uz valstīm, reģioniem, iedzīvotāju grupām un nozarēm, būtu nepieciešami atbilstīgi ES līmenī apkopoti izpildes rādītāji. Kad būs pabeigti no 2014.–2020. gada daudzgadu finanšu shēmas finansētie projekti, būs iespējams apkopot vajadzīgos un inovatīvos sabiedrības rādītājus, lai precīzāk apzinātu klimata pārmaiņu un pielāgošanās politikas sociāli ekonomisko ietekmi. Tā rezultātā varētu tikt uzlabota pieeja Komisijas kohēzijas politikai attiecībā uz plānošanas periodu pēc 2027. gada.
 - Dažās jomās stratēģija **nākotnē varētu sasniegt vairāk**, piemēram:
 - **katastrofu riska samazināšanas** jomā, it īpaši saistībā ar pielāgošanās aspektu integrāciju metodikā un rādītājos, zināšanām risku izvērtēšanā un sistemātiskāku dialogu starp pielāgošanās speciālistiem un katastrofu riska samazināšanas speciālistiem. Varētu apsvērt arī iespējas uzlabot iedzīvotāju informētību;
 - pielāgošanās aspekta labāka integrācija **ES jūrlietu un zivsaimniecības politikā** un piekrastes apgabalos kopumā. Pat, ja emisiju daudzums un temperatūras stabilizēsies, jūras līmenis turpinās paaugstināties. Viens no trijiem ES iedzīvotājiem dzīvo 50 km attālumā no jūras un, neveicot pielāgošanās pasākumus, piekrastes applūšana skars miljoniem iedzīvotāju. Būtu labāk jā sagatavo ES rīcībpolitikas, kas piekrastes apgabalos ietekmē mijiedarbību starp sauszemi un jūru, piemēram, jūras telpiskā plānošana un integrēta piekrastes pārvaldība⁵⁵, “Apvārsnis Eiropa” un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds⁵⁶, kā arī

⁵³ Apvienotajā Karalistē, Dānijā un Francijā ir pieņemti saistoši valsts tiesību akti, kas paredz, ka vietējām iestādēm ir jāpieņem vietējie pielāgošanās plāni.

⁵⁴ Reckien et al., (2018), “How are cities planning to respond to climate change? Assessment of local climate plans from 885 cities in the EU-28”, *Journal of Cleaner Production*, 2018. gada 26. marts.

⁵⁵ Direktīva 2014/89/ES. Sk. arī: <http://ec.europa.eu/environment/iczm/practice.htm>.

⁵⁶ COM(2018) 390 final.

starptautiskās okeānu pārvaldības programmas⁵⁷ pasākumi, lai spētu risināt šo problēmu nākotnē;

- tiem **investoriem un apdrošinātājiem** paredzētu instrumentu un rīku izstrāde un izmantošana, kuri, iespējams, neintegrē pietiekamā mērā klimata pārmaiņu aspektu savā risku pārvaldības praksē⁵⁸. Pastāv vēl neizmantots potenciāls uzlabot prognozes un risku analīzi ar klimata pakalpojumu un pilnveidotas datu koplietošanas palīdzību⁵⁹, jo jaunās tirgus iespējas var pastiprināt pielāgošanos, it īpaši, izmantojot *Copernicus* klimata informāciju⁶⁰. Kosmosa stratēģijā Eiropai⁶¹ klimata pārmaiņu jautājumi ir atzīti par vienu no aktuālākajām lietotāju jaunākajām vajadzībām;
- **privāto ieguldījumu izmantošana pielāgošanai**. Ar publiskajiem resursiem vien nepietiks, lai izveidotu klimatnoturīgu ekonomiku. Lai piesaistītu arī privātu finansējumu, rīcības plānā ilgtspējīgas attīstības finansēšanai⁶² ir paredzēts skaidri noteikt, vai ieguldījumi veicina pielāgošanos klimata pārmaiņām, pateicoties ekoloģiski ilgtspējīgu ieguldījumu taksonomijai⁶³. Šis pasākums kopā ar ieguldījumu atbalstu, ko sniedz programma *InvestEU*, paver jaunas iespējas privātajam sektoram iesaistīties klimatnoturīgā uzņēmējdarbībā, kā arī izstrādāt mērķorientētus projektus pielāgošanās jomā. Ideālā gadījumā to papildinātu tādu rīku izstrāde kā tehniskie standarti attiecībā uz klimatnoturību un izmaksu un ieguvumu izvērtējumi, kuros uzsvērtas pielāgošanās ekonomiskās priekšrocības;
- **uz ekosistēmām balstīta pielāgošanās** (piemēram, saglabājoša lauksaimniecības prakse, zaļā infrastruktūra, dabas aizsardzība) sniedz virkni ieguvumu, tostarp bioloģiskajai daudzveidībai, ekosistēmām, pielāgošanai klimata pārmaiņām, klimata pārmaiņu mazināšanai, gaisa un augsnes kvalitātei un sabiedrības labklājībai. Šī daudzfunkcionalitāte būtu labāk jānostiprina pielāgošanās variantu novērtējumā. Tas dotu iespēju īstermiņā sacensties tiem pielāgošanās variantiem, kuru pamatā ir daba, ar citiem tradicionālākiem jeb tā dēvētajiem *pelēkajiem* infrastruktūras variantiem. Uz ekosistēmām balstītu pielāgošanos varētu integrēt arī kapitāla piesaistīšanā un ieguldījumos. Lai izpildītu rīcības plānu par ilgtspējīgas izaugsmes finansēšanu, ieguldījumu veicināšanu zaļajā infrastruktūrā un dabā rodamos risinājumos, būtu jāņem vērā programmas

⁵⁷ JOIN(2016) 49 *final*, https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/join-2016-49_lv.pdf

Šo programmu var izmantot arī, lai risinātu notiekošās jūras sugu izplatības un daudzuma izmaiņas, kas rada problēmas atbildīgajiem par kvotu noteikšanu.

⁵⁸ <https://www.sciencedaily.com/releases/2018/05/180515081720.html>.

⁵⁹ Klimata pakalpojumi izpelnījās ES pētniecības un inovācijas aprindu pastiprinātu uzmanību ap 2015. gadu: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/news/european-research-and-innovation-roadmap-climate-services>.

⁶⁰ Sk.: <https://climate.copernicus.eu/>.

⁶¹ COM(2016)705.

⁶² COM(2018) 097. Sk. arī: https://ec.europa.eu/info/publications/180308-action-plan-sustainable-growth_en.

⁶³ COM(2018) 353, Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par regulējuma izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai.

LIFE (ieskaitot tās Dabas kapitāla finansēšanas mehānismu), programmas “Apvārsnis 2020” un citu ES finansēto projekti īstenošanā gūtā pieredze;

- **vietējo pielāgošanās stratēģiju un rīcības** pieņemšanas un pārraudzības veicināšana. Ir svarīgi labāk integrēt pielāgošanās aspektu valstu un reģionu tiesiskajā regulējumā (piemēram, pilsētplānošanā, telpiskajā plānošanā un piekrastes teritoriju plānošanā). Būtu jāveicina visu atbilstīgo pārvaldes līmeņu politiskā apņemšanās, kā rezultātā reģionu un vietējās pašpārvaldes iestādēm tiks sniegta labāka tehniskā palīdzība un lielāks finansējums pielāgošanās pasākumiem. Pamatojoties uz Regulā par Enerģētikas savienības pārvaldību paredzēto pastāvīgo valsts mēroga vairāklīmeņu dialogu par klimatu un enerģētiku, Pilsētas mēru pakts varētu palīdzēt noteikt valstu paraugpraksi pilsētu iesaistē un dalīties ar to;
- labāka tādu **ģeogrāfisko apgabalu** sagatavošana, kuriem ir konkrētas vides problēmas, dabiski ierobežojumi vai neaizsargātība ar augsta pakļautība klimata pārmaiņām, piemēram, tālākie reģioni;
- **ar klimata notikumiem saistītas sociālās neaizsargātības izvērtēšanas un kartēšanas** veicināšana, kā arī neaizsargāto grupu apzināšana un iesaistīšana taisnīgas pielāgošanās politikas izstrādē visos atbilstīgos pārvaldes līmeņos. Piemēram, Komisija varētu pastiprināt nepieciešamību izvērtēt, plānot un īstenot sociāli taisnīgu pielāgošanos pilsētās, izmantojot ES finansēšanas programmas, piemēram, palīdzot veidot pašvaldību spējas, lai tās spētu izstrādāt sociāli taisnīgu pielāgošanās politiku. Par izejas punktu varētu kalpot daži piemēri no Somijas, Slovākijas un Francijas⁶⁴;
- saikņu pastiprināšana starp **iedzīvotāju veselību un pielāgošanos**, it īpaši, lai uzlabotu nozaru sadarbību risku novērtēšanas un novērošanas jomā un vairotu veselības aprūpes nozares izpratni un tās spējas, cita starpā arī pašvaldību līmenī risināt esošos un no jauna radušos ar klimatu saistītos veselības riskus. Piemēram, Komisija varētu papildus atbalstīt paraugprakses un jaunu zināšanu par ar klimatu saistītu veselības risku pilnveidošanu un koplietošanu, izmantojot pamatprogrammu “Apvārsnis 2020” un tās turpinājuma programmu, kā arī ar programmas *LIFE* palīdzību un, iespējams, ar ierosinātā Eiropas Sociālā fonda *Plus 2021.–2027. gadam*⁶⁵ veselības atzara starpniecību;
- **saikņu ar klimata pārmaiņu mazināšanas rīcībpolitikām** veicināšana visos pārvaldības līmeņos. ES līmenī Komisija iekļaus pielāgošanās aspektu savā turpmākajā ilgtermiņa mazemisiņu ekonomiskās attīstības stratēģijā. Pielāgošanās nodrošina ekonomisko un sociālo stabilitāti, savukārt nepielāgošanās (jeb nepareiza pielāgošanās) padziļinās

⁶⁴ Dažas vietējās pašpārvaldes (piemēram, Helsinku reģions Somijā, Košice un Trnava Slovākijā, Vejle Dānijā un Parīze Francijā) jau ir apzinājušas grupas, kuras ir sociāli neaizsargātas no klimata pārmaiņām, un ir sākušas plānot un īstenot sociāli taisnīgas pielāgošanās darbības. Avots: Breil M, Downing D, Kazmierczak A, Mäkinen K, Romanovska L (2018), *Social vulnerability to climate change in European cities – state of play in policy and practice*. Eiropas Tematiskā centra — klimata pārmaiņu ietekme, neaizsargātība un pielāgošanās tām (*ETC/CCA*) tehnisks dokuments, 2018/1. https://doi.org/10.25424/CMCC/SOCVUL_EUROPCITIES.

⁶⁵ COM(2018)382.

nevienlīdzību, vājinās teritoriālo kohēziju un pastiprinās drošības riskus un iedzīvotāju pārvietošanu. Saskaņā ar Regulu par Enerģētikas savienības pārvaldību valstu līmenī pielāgošanās mērķi būs valstu enerģētikas un klimata plānu sastāvdaļa. Komisija sagaida, ka šajos plānos būs atspoguļota nepieciešamība klimata pārmaiņām sagatavot tās nozares, kuras ir nozīmīgas no emisiju samazināšanas viedokļa (piemēram, zemes izmantošana, lauksaimniecība, enerģētika un transports).

Kopumā, neskatoties uz stratēģijā paredzēto astoņu darbību (pielāgošanās norādījumu sniegšana, koordinācija, pētniecība, izplatīšana un integrēšana rīcībpolitikās un jomās) brīvprātīgo un netiešo raksturu, tās ir stimulējušas un atbalstījušas pielāgošanos nacionālā, reģionālā, pašvaldību un pārrobežu kontekstā.

Stratēģija ir kļuvusi par atsauces sistēmu sadarbībai, kas spēj atjaunināt zināšanas un brīdināt par nepieciešamību pārveidot mūsu sabiedrību, klimata pārmaiņu ietekmei pastiprinoties. Bez šādas stratēģijas līdzvērtīgs progress nebūtu bijis iespējams, it īpaši attiecībā uz zināšanu radīšanu un koplietošanu un pielāgošanās aspekta integrēšanu ES rīcībpolitikā. Komisijas mērķi klimata pārmaiņu jomā attiecībā uz 2021.-2027. gada budžetu balstās uz 2013. gada stratēģijā noteiktajām idejām.

Piemēram, 25 % no nākamās (2021.-2027. gada) daudzgadu finanšu shēmas⁶⁶ Komisija plāno izmantot klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās mērķiem⁶⁷. Priekšlikums paredzēja atvēlēt 35 % no ES pētniecības pamatprogrammas līdzekļiem ar klimatu saistītiem tematiem⁶⁸. Eiropas Reģionālās attīstības fonda mērķis būtu novirzīt 30 % sava finansējuma ar klimata pārmaiņām saistītiem mērķiem, bet Kohēzijas fonds — 37 %. Tas šīm abām finansēšanas programmām ir ievērojams relatīvs palielinājums, salīdzinot ar esošo periodu. Komisijas priekšlikumos⁶⁹ papildus minētajam ir paredzēts, ka:

- (1) plašāks spektrs ES finansēto ieguldījumu infrastruktūrā ir klimatnoturīgi un
- (2) vajadzības gadījumā atbalsts no kohēzijas politikas fondiem tiek sniegts ar nosacījumu, ka katastrofu risku pārvaldības plāni ir saskaņoti ar valstu pielāgošanās stratēģijām, un ka ir pieņemti valstu enerģētikas un klimata plāni.

To papildinās Komisijas ilgtspējīga finansējuma iniciatīvā paredzētie likumdošanas pasākumi, kā arī pasākumi, kas neattiecas uz likumdošanu, lai novirzītu privāto kapitālu klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās darbībām un nodrošinātu iespējas izmantot jaukta tipa finansēšanas instrumentus.

⁶⁶ COM(2018) 322. Visi tiesību akti un faktu lapas ir pieejamas vietnē:

https://ec.europa.eu/commission/publications/factsheets-long-term-budget-proposals_lv.

⁶⁷ Jāievēro, ka ES budžeta līmenī tiek ziņots par “klimata politikas integrēšanu” kopumā, neizšķirot starp klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām.

⁶⁸ COM(2018) 435 un https://ec.europa.eu/commission/publications/research-and-innovation-including-horizon-europe-iter-and-euratom-legal-texts-and-factsheets_lv.

⁶⁹ Dokuments COM(2018) 375, kurā izklāstīts Kopīgo noteikumu regulas priekšlikums, un dokuments COM(2018) 372 *final* ar priekšlikumiem konkrēti attiecībā uz ERAF un KF. Visi tiesību akti un faktu lapas ir pieejamas vietnē: https://ec.europa.eu/commission/publications/regional-development-and-cohesion_lv. Sk. arī dokumentu COM(2018) 439 par programmu *InvestEU*, kā arī dokumentu COM(2018) 438, kurš attiecas uz Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu (EISI).

Turklāt Komisija ir veikusi pielāgošanās aspekta tālāku konsolidāciju savā tiesību akta priekšlikumā attiecībā uz turpmāku kopējo lauksaimniecības politiku⁷⁰, kurā pielāgošanās klimata pārmaiņām tagad ir skaidri noteikta vienā no deviņiem konkrētiem mērķiem, kā arī noteikusi konkrētus ietekmes un rezultātu rādītājus, lai sekotu līdzī progresam. Paredzams, ka 40 % no nākamā KLP budžeta būs atvēlēti pasākumiem klimata pārmaiņu jomā, un ka dalībvalstu KLP stratēģiskie plāni ietvers intervences stratēģiju, kuras pamatā ir vajadzību izvērtējums un kurā aplūkoti relevantās klimata pārmaiņu politikas virzieni un plānošana⁷¹.

Šajā posmā Komisija uzskata, ka esošā stratēģija atbilst tās mērķim, vienlaikus atzīstot, ka kopš 2013. gada pielāgošanās vajadzības ir pastiprinājušās un kļuvušas daudzveidīgākas. Pirms pieņemt lēmumu par stratēģijas iespējamu pārskatīšanu, būs jāņem vērā virkne pasākumu un to rezultāti līdz 2020. gadam, piemēram:

- Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Pušu 24. konference (*UNFCCC COP24*)⁷² un veicinošais (Talanoa) dialogs 2018. gadā. Pielāgošanās ir svarīgs aspekts Parīzes nolīguma darba programmā, par kuru patlaban norisinās sarunas. Pušu 24. konference (*COP24*) un Talanoa dialogs veicinās Parīzes nolīguma ilgtermiņa mērķu sasniegšanas kolektīvā un individuālā progresa izvērtēšanu pasaulē un Eiropā. Tas var ietekmēt sarunas par pielāgošanos, it īpaši, ņemot vērā gaidāmo Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (*IPCC*) Īpašo ziņojumu par globālās sasilšanas par 1,5 °C ietekmi, kā arī tās Īpašo ziņojumu par klimata pārmaiņām, okeāniem un kriosfēru;
- Regulas par Enerģētikas savienības pārvaldību sākotnējā īstenošana. Valstu enerģētikas un klimata plānos attiecīgā gadījumā būs iekļauti arī mērķi pielāgošanās jomā. Regulā ir noteikts, ka Komisijai ir jāizvērtē plānu projekti, un tajā Komisijai ir paredzētas pilnvaras sniegt ieteikumus par šiem plāniem. Dalībvalstīm būs pienācīgi jāņem vērā visi ieteikumi, vai publiski jāpamato, kādēļ tos nepilda. Pielāgošanas aspekts būs aplūkots arī valstu ilgtermiņa stratēģijās un tām būs jābūt saskaņotam ar valstu plāniem enerģētikas un klimata jomā. Ziņošana par pielāgošanos klimata pārmaiņām dalībvalstīm būs jāveic sistemātiskāk un regulārāk, turklāt šis process tiks stimulēts ar īstenošanas aktiem par šādu ziņojumu struktūru un formātu;
- ES siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas ilgtermiņa stratēģija. Ilgtermiņa stratēģijā būs ņemts vērā pielāgošanās aspekts, uzsverot, ka ES uzņēmumiem un valstu valdībām ir jāgatavojas tādām lēni progresējošām sekām kā jūras līmeņa paaugstināšanās un ūdens trūkums. Tā arī sekmēs mazināšanas un pielāgošanās aspektu kombinācijas iekļaušanu saskaņotās darbībās un reaģēšanā klimata pārmaiņu jomā.

Vienlaikus ES vides un jūrlietu politikā (piemēram, Tematiskā augsnes stratēģija, Bioloģiskās daudzveidības stratēģija), Bioekonomikas stratēģijā, notiekošajos kopējās lauksaimniecības politikas novērtējumos, reģionālās un kohēzijas politikā un nākamā 2021.–2027. gada laikposma budžetā tiks turpināti centieni integrēt šos

⁷⁰ COM(2018)392.

⁷¹ Kā minēts Komisijas priekšlikuma (COM(2018) 392) 96., 97. un 103. pantā.

⁷² Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Pušu 24. konference: <http://cop24.gov.pl/>.

aspektus. Programmas *LIFE*, kohēzijas politikas fondu un “Apvārsnis 2020” atbalsts pielāgošanās pasākumiem turpināsies līdz 2020. gadam, paredzams, ka pārstrādātais Civilās aizsardzības mehānisms, ja tas tiks pieņemts, pastiprinās saiknes starp pielāgošanos un katastrofu risku mazināšanu, savukārt Pilsētas mēru pakts pilsētās turpinās neatlaidīgi aizsargāt Eiropas iedzīvotājus no klimata pārmaiņu sekām.